

K. Agren, D. Gaunt, I. Eriksson/J. Rogers, A. Nordberg/S. Akerman: *Aristocrats, Farmers, Proletarians. Essays in Swedish Demographic History. Studia Historica Uppsaliensia XLVII, Uppsala, 1973.*

Hvilken stilling skal emnet demografisk historie indtage indenfor faget historie? Hvorledes skal man fra et demografisk historisk synspunkt vurdere den hidtidige historieforskning, og hvilken prioritering skal emnet have indenfor den fremtidige historieforskning? Det er på baggrund af disse problemstillinger, som Sune Åkerman opridser i bogens indledning, at man skal se den demografisk historiske forskningsvirksomhed ved det historiske instituts afdeling for amerikansk historie ved Uppsala universitet.

Mange vil utvivlsomt spørge hvilken forskel der er mellem *demografisk historie* og *historisk demografi*. Demografi vedrører analyse af empiriske befolkningers struktur og vækst gennem fødsel, død og vandring. Adskillige økonomer og sociologer er dog i dag tilbøjelige til under området tillige at henregne enkeltpersoners samt familiers og husstandes sociale karakteristika og statusskift. Ifølge T. H. Hollingworth (*Historical Demography*, p. 39, London 1969) indebærer »demografisk historie« anskuelse af det bredere historiske begivenhedsforløb fra et befolkningssynspunkt, hvorimod »historisk demografi« anvendes om et sæt af metoder til indsamling og bearbejdning af fortidige demografisk relevante data.

Åkerman fremhæver med rette de svenske kildematerialers righoldighed på befolkningsområdet. En *husförhörslängd* kan karakteriseres som et centralt personregister baseret på de gejstlige ministerialbogsregistre. Indretning af disse centralregistre blev påbudt så tidligt som i 1686. Siden Tabellverkets oprettelse i 1749 har det gejstlige personregistreringssystem dannet klippegrunden for produktion af demografisk relevant statistik på alle administrative niveauer. Civilstands- og vandringskomponenterne er stedmoderligt behandlet i denne statistik, der i øvrigt er overleveret til i dag.

Uppsala-gruppen lægger vægt på at anskue den historiske udvikling i Sverige fra et migrationshistorisk synspunkt under pointering af sociale forskelle. Værket rummer et udsnit af de foreløbige frugter af denne forskningsindsats: I. Eriksson/J. Rogers behandler målingsproblemer i forbindelse med en sogneundersøgelse af vandringerne i Uppsala-Näs i 1881-85 og fremhæver de eksisterende metoders begrænsede anvendelighed og præcision set i lyset af den statistiske information, som det gennem en mikrostudie er muligt at frembringe på grundlag af personoplysninger i husforhørssystemet. Forfatterne bidrager ikke til afhjælpning af målingsproblemerne, men finder ved anvendelse af eksisterende metoder indikation for høj geografisk mobilitet i Uppsala-Näs, et fænomen som finder sin forklaring i områdets ejerforhold og dyrkningsmetoder.

A. Nordberg/S. Akerman diskuterer med udgangspunkt i fire sognestudier indenfor perioden 1861-1915 hvilke former for familiedannelse, der affødtes af et land- og skovbrugsområdes udbygning med tømmerindustri. En stigning i den summariske fertilitetskvotient i industrialiseringsperiodens første 10-år forklares dels ved den skæve kønsbalance i strømmen af indflyttere (overvægt af mænd), og dels ved specielle aldersstrukturelle forhold (overvægt af unge,

arbejdsføre personer). På grundlag af et materiale bestående af familier fra Alnö fulgt gennem perioden ca. 1860–ca. 1914 diskuteres om familierne aktivt begrænsede deres størrelse. Forfatterne skønner, at dette næppe kan have været tilfældet. D. Gaunt konkluderer derimod på basis af et materiale fremkommet ved komplettering af et defekt husforhørsregister for sognet Alskog 1745–1820, at børnebegrensning var udbredt i Gotlands länddistrikter omkring 1750, samt at hovedmotivet hertil skal søges i frygt for udparcellering af landbrugsejendommenes jordtilliggender gennem arvedeling.

Adelens demografiske situation i perioden 1630–1700 behandles af K. Ågren på grundlag af et udvalg af adelsfamilier fra Elgenstierna's værk: Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Ågren viser, hvorledes denne adelsgruppe reagerede på Kronens geninddragelse af sine ejendomme og sine skatteprivilegier i slutningen af 1600-tallet.

Forfatterens styrke er under ét deres iderigdom og deres fortrolighed med kildematerialet; svagheden derimod usikker beherskelse af teoretisk demografi ved den konkrete analyse og dokumentation af de meget ambitiøse problemstillinger. Dette er synd, thi følgen er mindre effektiv udnyttelse af det vigtige personmateriale, som gennem en imponerende arbejdsindsats er tilvejebragt i forbindelse med alle fire projekter. Spørgsmålet er, om de samme resultater ikke kunne være nået ved mindre arbejde gennem udnyttelse af den overleverede gejstlige befolkningsstatistik, evt. suppleret med individoplysninger fra de underliggende personregistre, adelsundersøgelsen alene undtaget. Det ville have givet undersøgelserne yderligere vægt, hvis de numeriske resultater for begreber som dødelighed, fertilitet, migration og vielsealder havde haft en form så de umiddelbart var anvendelige i andre forskningssammenhænge. Forfatterne har ved deres arbejdsform og udadvendthed mod samfundsvidenskabelige nabodiscipliner bevist, at »gruppeindsats« og »tværfaglighed« kan føre til forskningsresultater af høj karat. De i værket fremlagte resultater vil have adresse til mange forskere i ind- og udland, også udenfor faghistorikers kreds.

Hans Oluf Hansen

Gert Jeppsson: Prästrelationerne från Luggude och S. Asbo av år 1624 utgivna med inledning och noter. Studier utg. av Kungl. Humanistiska Vetenskapssamfundet i Lund 1974-75: 1. IX + 40 sider.

Da John Tuneld i 1934 udgav præsteindberetningerne fra Skåne og Blekinge, benyttede han alene de indberetninger fra Lunde stift, der er samlet i et lille kvartbind under gruppen B 164 XV i Danske Kancellis arkiv. Dette bind indeholder imidlertid ikke samtlige bevarede indberetninger fra stiftet, idet indberetningerne fra Luggude og Södra Asbo herreder, der er i folioformat, henligger i en arkivpakke sammen med andre uindbundne beretninger i gruppe B 164 XV. I øvrigt er hele B 164 detaillert registreret i Rigsarkivets seddelregistrant over kancelliets arkiv, hvilket også var tilfældet, da Tuneld arbejdede med sin udgave. Når udgiveren i indledningen karakteriserer det udgivne håndskrift som et nyfund, er det derfor egentlig ikke korrekt. Gert